

Verlag bijeenkomst expertteam Beter voor Dier

Donderdag 4 december 14.00-16.00 uur in het hoofdgebouw van Wageningen

Aanwezig: Imke de Boer (voorzitter, notulen), Evelien de Olde, Alfons Beldman, Karel de Greef, Frits van der Schans, Gerrit Hegen, Jasper Heerkens, Bas Rodenburg (vanaf 14.45 uur), Sophie Alders.

1. Opening

Imke opent de vergadering om 14:12 uur, en heet iedereen hartelijk welkom.

2. Data plannen voor 2026: we plannen vier bijeenkomsten voor 2026.

- 19 maart: 14:00 tot 16.00 uur (Wageningen).
- 11 Juni: 13:00 tot 14:00 uur (op locatie).
- 17 september: 14:00- 16:00 uur (Wageningen).
- 10 december: 14:00 -16:00 uur (Wageningen).

Dataverzoek is reeds verstuurd; exacte locatie volgt later. In Wageningen heeft de Leeuwenborg de voorkeur vanwege het parkeren.

3. Verslag bijeenkomst 22 mei - Bijlage 1.

Er zijn geen opmerkingen. Karel vraagt met welk doel er vorige vergadering is gesproken over de stappen naar een dierwaardige melkveehouderij. Deze discussie is gevoerd ter ondersteuning van de visieontwikkeling voor de Stichting Beter voor. Met hetzelfde doel bespreken we vandaag de stappen naar een dierwaardige pluimveehouderij. Zoals genotuleerd zijn de beoordelingen van het Beter voor Keurmerk voor Zuivel door Milieu Centraal meegestuurd met de vergaderstukken van 4 december, ter kennisname. Evelien vraagt of de stukken van de vergaderingen van het expertteam ook al openbaar zijn gemaakt, zoals bij de start is afgesproken. Sophie zal hiervoor zorgen. Daarnaast vraagt Evelien of het expertteam inzicht kan krijgen in de impactmonitoring van het Keurmerk Beter voor. Sophie geeft aan dat dit inderdaad mogelijk is, mits deze informatie wordt vastgelegd in bijvoorbeeld duurzaamheidsverslagen.

4. Korte toelichting status doorontwikkeling zuivelschema.

Dit onderwerp wordt doorgeschoven naar de volgende bijeenkomst.

5. Discussie hybride producten - Bijlage 2

De vraag die voorligt is: *bij welk percentage is het geloofwaardig om een Beter Voor logo af te beelden op hybride dierlijke producten*, zoals halfvolle zuivel of rundergehakt met suikerbietenvazel. De experts geven aan dat deze vraag niet op wetenschappelijke informatie gebaseerd kan worden, en dat hun advies dus persoonlijk van aard is. Na enige discussie wordt duidelijk dat de expertgroep vindt dat we heel duidelijk, en eerlijk naar de consument moet worden gecommuniceerd. Volgens het team betekent dit dat het het meest logisch is de huidige regels voor certificering, zoals vermeld in Bijlage 2, ook toe te passen op hybride producten. Dit houdt in dat een hybride product voor 75% van het totale eindgewicht moet bestaan uit Beter voor ingrediënten om het logo te mogen dragen.

Imke en Alfons merken daarnaast op dat bij een fout in de certificeringsvoorwaarden staat: 'de resterende 10%, moet de resterende 5%' zijn.

6. Stappen naar een dierwaardigere pluimveehouderij - Bijlage 3

We bespreken het rapport in Bijlage 3, getiteld: *Plan van aanpak dierwaardige veehouderij: stappen naar een dierwaardige pluimveehouderij*. Dit doen we met als doel input te leveren voor de visieontwikkeling van de Stichting Beter voor. Er wordt opgemerkt dat het logisch is om ook de criteria van het Beter Leven keurmerk (BLK) mee te nemen omdat Beter voortbouwt op BLK, en dat we duidelijk onderscheid moeten maken tussen de vleeskuikenhouderij en de legpluimveehouderij. Deze suggesties worden overgenomen. Ook wordt opgemerkt dat het Beter voor keurmerk onduidelijk is over de eisen t.a.v. het BLK. Voorgesteld wordt om te verduidelijken dat het Beter Leven keurmerk uitgaat van BLK met minimaal 1 ster. Wanneer een boer volgens het BLK 3 sterren werkt, kunnen de eisen echter soms minder streng zijn dan die van BLK 1 ster. Dit kan worden opgelost door de ontbrekende criteria uit BLK 3 sterren op te nemen in het Beter voor keurmerk.

Karel merkt op dat dierenwelzijn binnen de huidige keurmerken niet meer onderscheidend is, en dat Beter voor zich mogelijk nadrukkelijker kan richten op aspecten als milieu en arbeidsomstandigheden. Sophie geeft aan dat de Stichting Beter door Milieu Centraal is benaderd om voor varkens en kippen samen te gaan werken op het thema milieu.

We bespreken het rapport aan de hand van de zes principes van de Raad voor Dierenaangelegenheden.

1. *Erkenning van de intrinsieke waarde en de integriteit van het dier*. Dit wordt ingevuld door geen ingrepen, grenzen aan het aanpassen van het dier via fokkerij en oog voor eigen belangen van het dier. In het rapport wordt dit ingevuld met ambities om te stoppen met ingrepen, en te streven naar goede genetica.

De ambities met betrekking tot het stoppen van lichamelijke ingrepen worden onderschreven, en er wordt benadrukt dat het goed is dat ook de ouderdieren hierin worden meegenomen. Imke merkt op dat in het rapport vaak wordt aangegeven dat er nog verder onderzoek moet worden gedaan, en vraagt zich af of dit altijd terecht is.

Sophie vraagt hoe het expertteam aankijkt tegen Ohne Küken Toten (OKT), en het transport van uitgelegde hennen. Het expertteam geeft aan dat het seksen van eieren de voorkeur heeft boven het laten opgroeien van de hanen. Dit komt doordat het opgroeien van de hanen niet altijd onder dierwaardige omstandigheden gebeurt en niet milieuvriendelijk kan. T.a.v. uitgelegde hennen wordt benoemd dat het belangrijk is dat zij in Nederland of België worden geslacht en niet worden vervoerd naar bijvoorbeeld Polen en daar worden opgezet voor een tweede legronde.

Het team bespreekt de uitdagingen met betrekking tot genetica, en benadrukt het belang van het werken met robuuste rassen, zoals langzaam groeiende rassen in de pluimveehouderij (mestperiode 8 weken). Ook wordt erkent dat het in de praktijk nodig blijft om afspraken te maken over maximale groei per dag, omdat fokkerij organisaties ook bij langzaam groeiende rassen weer de groei willen optimaliseren. Het team ziet liever een groei van 40 in plaats van 45 gram per dag. Ook in de leghennenhouderij is het gebruik van een robuust ras van groot belang, zeker gezien het feit dat de legronde steeds langer wordt.

2. *Goede voeding: voldoende water en voer van goede kwaliteit*.

De moederdieren van de huidige trager groeiend vleeskuikens hoef je niet te beperken; de hanen wel. Doe je dit niet, dan moet je deze mogelijk eerder vervangen. Idealiter wilt je een

traag groeiend vleeskuiken ontwikkelen waarvan de ouderdieren, ook de hanen, niet in voer- of wateropname te hoeven worden beperkt.

Het team benadrukt het belang van adequate en kwalitatief goede watervoorziening. Dit is momenteel niet het geval. Watervoorziening via nippels is niet natuurlijk, en vaak niet schoon. Het team onderstreept daarom het belang van het schoonspoelen van de leidingen na iedere ronde. Ook benadrukt het team het belang van het aanbieden van open water, aangezien dit meer natuurlijk is. Wel wordt opgemerkt dat open water een risico vormt voor bijvoorbeeld een Salmonella besmetting.

Het team bespreekt ook kort de gezondheids-of welzijnsvoordelen van het voeren van (levende) insecten voeren of processed animal proteins (PAPs).

Daarnaast ziet het team de gezondheidsvoordelen van 'on farm-hatching' van zowel vleeskuikens als legpluimvee; zeker wanneer in het legpluimvee wordt gewerkt met gesekste eieren.

3. *Goede omgeving* - Een comfortabele en veilige omgeving met een goed klimaat (temperatuur, frisse lucht, bioritme).

Sophie vraagt of er een verschil is aangaande dierenwelzijn tussen 7 of 8 kippen per m², aangezien het huidige keurmerk uitgaat van 7,8 kippen per m². Bas geeft aan dat pas bij een substantiële verlaging van het aantal dieren, bijvoorbeeld naar 3 à 4 kippen per m², weer duidelijke welzijnsvoordelen optreden. Naast het aantal dieren per m² is de aanwezigheid van functiegebieden van groot belang. Dit is een belangrijke reden waarom kooisystemen worden verboden, en waarom volièresystemen meer mogelijkheden bieden dan scharrelsystemen in de leghennenhouderij. In de legpluimveehouderij wordt het belang van voldoende en ronde zitstokken erkend. In de vleeskuikenhouderij wordt het belang van mogelijkheden tot verhoogd rusten genoemd.

Voor beide sectoren wordt het belang van kwalitatief goed strooisel en een (overdekte) goed ingerichte buitenuitloop benadrukt. Ook worden de voordelen van een binnentuin gezien, zeker in de huidige situatie van vogelgriep. Hierbij is het van belang dat het niveau van fijnstof afdoende wordt gereguleerd.

5. *Natuurlijk gedrag*

Moederzorg is in de pluimveeveehouderij commercieel gezien niet haalbaar. Darkbroeders bieden hier een oplossing, en het gebruik heeft aantoonbare voordelen met betrekking tot pikkerij. Dit betekent wel dat het principe van 'het kunnen uitvoeren van natuurlijke gedragingen' niet eenduidig over sectoren wordt uitgerold, daar het belang van kalf-bij-de-koe en biggen-bij-de-zeug wel wordt erkend. De opmerking wordt gemaakt dat de kip, in tegenstelling tot het rund/het varken, geen zoogdier is. Bas merkt echter op dat er wel degelijk voordelen zijn van het geven van moederzorg aan jonge kuikens, maar dat het gewoon de schaal is die maakt dat het niet kan.

Ook wordt gesproken over het verminderen van gedwongen paringen bij vleeskuikenouderdieren. Dit kan worden opgelost door langzaam groeiende dieren te fokken. Binnen het huidige systeem wordt echter vooral gezocht naar praktische oplossingen, zoals een lager percentage hanen, en het plaatsen van panelen zodat hennen rust kunnen krijgen.

7. Wat verder ter tafel komt.

Evelien geeft aan dat Keeley McGarr-O'Brien woensdag 17 december zal promoveren op de rol van standaarden in de veehouderij, en dat dit wellicht interessant is voor het expertteam. Imke zal meer informatie doorsturen.